

Zipzár – A képessé tétel dimenziói

Pawel Jordan (Pawel PPT előadása alapján összeállította: Farkas Gabriella)

Pawel Jordan a varsói székhely Community Activity Centre (CAL) munkatársa.

A közösség és a közösségfejlesztés fogalmának egyaránt számos definíciója létezik. A közösségfejlesztés célja, hogy a közösségek változásokat célzó kollektív tevékenységének támogatásán keresztül elősegítse egy igazságos, befogadó és fenntartható társadalom felépítését.¹⁴ A közösségfejlesztők számos területen tevékenykednek a lakhatási feltételek javításától a nők vagy a fogyatékossgal élők egyenjogúságára való törekvéseken, a környezeti nevelésen és a lepusztult területek revitalizációján keresztül az egészségfejlesztésig.

szereplőt bevonja a folyamatba. A változás bizonyítékai a cselekvés során születnek meg; a változást nem lehet a partvonalról bekiabálva, passzív szemlélőként vagy tanulmányok megírásával elérni. A részvételi értékelés az emberekkel való folyamatos együttműködést jelenti, ezért nem szabad kutatási módszerek gyűjteményeként tekinteni rá. Ez egy jól átgondolt folyamat az indikátorok meghatározása, a változás bizonyítékainak összegyűjtése, a bizonyítékok elemzése és az eredmények terjesztése érdekében.

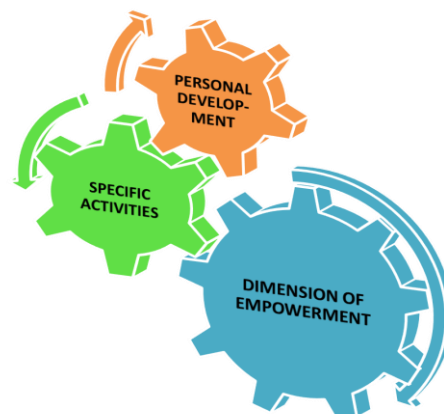
Az értékelés területei

Az értékelésnek három fő fókuszja kell, hogy legyen:

- a tevékenységek specifikus eredményei;
- a képessé tétel dimenziói;
- a személyes fejlődés.

A közösségfejlesztés tehát közös tevékenységek érdekében aktivizál embereket. De hogyan határozhatóak meg az eredmények? Az eredmények nyilvánvalóvá és összemérhetővé tétele érdekében a közösségfejlesztésnek szüksége van a megfelelő értékelési és a változást bizonyító eszközök kidolgozására.

Az általunk használt értékelési módszer nem a közösségben végbement változás szakértői elemzése, hanem egyfajta akciókutatás, mely mind a helyi szervezőket, mind pedig a többi érintett társadalmi

¹⁴ Community Development in Europe. Towards a Common Framework and Understanding. EuCDN, 2014.

A változás bizonyításához nem elegendő pusztán a megvalósult események és a bevont személyek számát vagy a tevékenységek direkt következményét (pl. megépült játszótér) bemutatni. Az elemzésnek a képessé tétel és a személyes fejlődés terén elért eredményekre is ki kell térnie.

Egy reflektív terepi szakember, amilyenek egy közösségfejlesztőnek vagy helyi közösségi munkásnak is lennie kell, választ keres azokra a kérdésekre, hogy mi hozta létre a változást az emberekben, milyen mértékben javította ez a közösség mint egész és az egyes elemek működését:

- A játszótér építése vagy a lépcsőház kifestése milyen módon változtatta meg a közösség működését, milyen mértékben javította életszínvonalukat?
- Az eseményeken való részvétel milyen mértékben fejlesztette az interperszonális kapcsolatokat?
- Mi a következménye annak, hogy a lakosok megismerték saját jogait, miként használják ezt a tudást mindennapi életükben?
- Mi változott meg azokban a családokban, melyek részt vettek a műhelymunkában?

És mi a bizonyíték arra, hogy valami megváltozott?

Személyes fejlődés

A személyes fejlődésben bekövetkezett változások bizonyítékainak keresése azt jelenti, hogy az alábbiakhoz hasonló kérdéseket teszünk fel:

Milyen mértékben tették magukévá a tudásokat és képességeket?

A tudások és képességek növekedése milyen mértékben befolyásolta a résztvevők és családjaik életminőségének alakulását?

Elősegítette-e a gyermekek iskolán kívüli tevékenységekben való részvétele érdeklődésük és iskolai teljesítményük fejlődését?

Mit befolyásolt az emberek saját jogairól és kötelességeikről szerzett tudása? Hogyan használják ezt a tudást?

A bevonódás magasabb szintje ösztönzően hatott-e a személyes törekvésekre, eredményezett-e a családok helyzetének javítását célzó lépéseket?

Milyen mértékben változott meg az önbizalom és a saját képességekbe vetett hit? Mivel bizonyítható mindez?

A képessé tétel dimenziói

A képessé tétel (*empowerment*, megerősítés) a helyi közösség tagjait támogató folyamat, mely a

társadalmi életben való aktív részvételüket, ezen keresztül pedig saját és a teljes közösség helyzetének javulását eredményezi. A képessé tétel az egyén saját élete fölötti kontrolljának (viszsa)szerezését, valamint a mások befolyásolásának és a másokkal való együttműködésre való képességet jelenti.

ZIPZÁR¹⁵ - Az adott közösséget felépítő elemeket összekapcsoljuk, majd nyitunk a nagyobb közösség felé

A ZIPZÁR rendszernek 5 alappillére van:

- **Kohézió:** saját magunk és mások tisztelete, a másokra való érzékenység, az egyenlő esélyekre való odafigyelés, illetve a saját lokalitással való azonosulás.
- **Önbizalom:** az önmagunkba vetett hit, az önértékelés szintje, a változásra való nyitottság, erő, illetve hit a változtatásra való képességünkben.
- **Befolyás:** a változás befolyásolására való képesség percepciójának szintje.
- **Bevonódás:** a közösség érzékelése, bizalom, a szükségletek felismerése, a motiváció szintje, a cselekvésre való hajlandóság és képesség.
- **Együttműködés:** a közös tevékenységek színvonala, az egymással együttműködő emberek hálózata, a másokkal való együttműködésre való készség és nyitottság.

KOHÉZIÓ

A reflexió területei	Hasznos kérdések
A tisztelet szintje: önmagunk és mások, különösen a gyengébb "mások" tisztelete	Tisztelik-e az emberek önmagukat és másokat, tisztelik-e azokat, akik „különbözők”? Mi mutatja azt, hogy ez így van-e vagy sem?
Az érzékenység szintje: érzékenység más ember(ek), különösen az elesettek és a nehéz helyzetben lévők iránt.	Érzékenyek-e a helyi lakosok a közösség más tagjainak helyzetére/szükségeire? Mi bizonyítja érzékenységük meglétét vagy hiányát?

¹⁵ Lengyel betűszó a Kohézió, Önbizalom, Befolyás, Bevonódás és Együttműködés szavak kezdőbetűiből.

Az egyenlő esélyekre való odafigyelés szintje: a másság tiszteltben tartása, az el-esett/marginalizálódott csoportok bevonása a közösség életébe.	Elmondható-e, hogy az emberek figyelemmel vannak az esélyegyenlőség szempontjaira, s valamennyi ember/csoport közösségi életbe való bevonására törekszenek, személyiség jegyeiktől és társadalmi problémáiktól függetlenül?
Az adott helyhez való kötődés érzése: a hellyel és az emberekkel való azonosulás érzése.	Elégedettek-e az emberek azzal, hogy tagjai lehetnek az adott közösségnek? Azonosulnak-e lakóhelyükkel, az ott élő emberekkel? Mi bizonyítja azt, hogy ez így van-e vagy sem?

ÖNBIZALOM

<i>A reflexió területei</i>	<i>Hasznos kérdések</i>
Az önmagunkban való hit szintje: saját képességeinkbe vetett hit, saját magunk kompetenssé válásának érzése.	Hisznek-e a közösség képviselői önmagukban, saját képességeikben, abban, hogy képesek megváltoztatni önmaguk és a közösség helyzetét? Mi bizonyítja, hogy ez így van-e vagy sem?
Az önértékelés szintje: az emberek azon képessége, hogy észrevegyék saját erősségeiket és gyengeségeiket mint egyének és mint állampolgárok.	Képesek-e gyengeségeik mellett az erősségeikre rámutatni? Mi bizonyítja, hogy megvannak-e ezek a képességeik?
A változásra való nyitottság és a felelősség érzésének szintje: a változások előidézésére és a felelősség vállalására való képesség és elszántság.	Készek-e vállalni a felelősséget saját és lakóhelyük közösségének sorsáért? Mi bizonyítja, hogy ez így van-e vagy sem?

BEFOLYÁS

<i>A reflexió területei</i>	<i>Hasznos kérdések</i>
A változás befolyásolására való képesség percepciójának szintje: a helyzet befolyásolására, a szolgáltatások megváltoztatására való képesség.	Elhiszik-e a lakosok, hogy képesek megváltoztatni egy előnytelen helyzetet? Mi bizonyítja, hogy ez így van-e vagy sem? Elhiszik-e, hogy erősödött a közösség sorsa feletti kontrolljuk?
A döntéshozatal szintje: a döntéshozatali folyamatban való részvétel.	Részt vesz-e a közösség (ill. képviselőik) az őket érintő döntések meghozatalában, a helyi fejlesztési politikák alakításában? Mi bizonyítja, hogy ez így van-e vagy sem?

BEVONÁS

<i>A reflexió területei</i>	<i>Hasznos kérdések</i>
A közösségi gondolkodás szintje: az emberek azon képessége, hogy gondolkodásukban az „én”-ről „mi”-re váltsanak.	Úgy érzik-e a lakosok, hogy a közösséghez tartoznak? Gondolkodásukban használják-e a „mi” és „miénk” szavakat, vagy csak saját magukra gondolnak? Mi bizonyítja, hogy ez így van-e vagy sem?
A bizalom szintje: az emberek attitűdjei önmaguk és mások irányában a bizalom terén.	Hogyan viszonyulnak az emberek egymáshoz? Milyen mértékben nyitottak egymásra? Bízhatnak-e egymásban? Mi bizonyítja, hogy ez így van-e vagy sem?
A kapcsolatok szintje: a társadalmi és személyközi kapcsolatok, a kölcsönös kommunikáció.	Milyen a kapcsolatok minősége a közösség tagjai és csoportjai között? Milyen típusú kapcsolatok működnek az emberek között? Milyen gyakoriak ezek a kapcsolatok? Hogyan kommunikálnak egymással?
A problémák/szükségletekkel kapcsolatos tudatosság szintje: a szükségletek és problémák definiálására való képesség.	Tudatában vannak-e a lakosok saját szükségleteiknek és problémáiknak? Mi bizonyítja ezt?
A motiváció szintje: a létező problémák megoldására, a helyzet megváltoztatására irányuló tevékenységek végzésére való elszántság.	Motiváltak-e az emberek a közös cselekvésre? Mi bizonyítja, hogy ez így van-e vagy sem?
A másokkal közös tevékenységek megvalósítására való nyitottság és képesség szintje: képesség és nyitottság a problémák közös megoldására, példamutatás a nehéz helyzetek és ügyek megoldása során.	Készek és képesek-e az emberek a változást célzó cselekvésre? Mi bizonyítja, hogy ez így van-e vagy sem? Képesek-e szembenézni a problémákkal. Mi bizonyítja ezt? A bevonás mely formáit használják a közjóért való cselekvések során?

EGYÜTTMŰKÖDÉS

<i>A reflexió területei</i>	<i>Hasznos kérdések</i>
A hálózatosodás szintje: a lakók, a lakók és intézmények/szervezetek/hatóságok, illetve a helyi intézmények/szervezetek közti kapcsolatok/interakciók (mind a belső, mind a külső kapcsolatok vonatkozásában).	Van-e a közösségben együttműködő emberekből álló hálózat? Mi bizonyítja ezt? Állíthatjuk-e, hogy a közösség jó kapcsolati rendszerekkel, jó hálózattal rendelkezik? Mi bizonyítja, hogy így van-e vagy sem? Mennyire erősek ezek a kapcsolódások/hálózatok?

A közös munkára való nyitottság és elszántság szintje: a változás fő aktorainak nyitottsága a közös tevékenységekben való részvételre.

Nyitottak-e az egyes szereplők (lakosok, helyi intézmények, hatóságok) a közös cselekvésre a változás elérése érdekében? Mi bizonyítja ezt? Képesek-e arra, hogy közösen dolgozzanak ki megoldásokat és közösen döntsenek, különösen a hosszú távú kérdésekben? Mi bizonyítja ezt? Képesek-e a partneri együttműködésre? Mi bizonyítja, hogy ez így van-e vagy sem?

A változás bizonyítékai

Az értékelt területek szorosan kötődnek egymáshoz, és átfedik egymást. Egy tevékenység változást idézhet elő a konkrét tárgyi eredmények és egy adott személy személyes fejlődése, vagy a közösségi kompetenciák számos dimenziójában. Így például egy olyan állampolgári csoport támogatása esetén, amelyik foci pályát szeretne építeni, a változás bizonyítékai a következők lehetnek:

A konkrét eredmények tekintetében:

- megalakult egy hétfős állampolgári csoport, megépült egy foci pályája, kitermelődött egy helyi vezető.

A képesség tétel vonatkozásában:

- Megnőtt a problémák megoldására való elszántság és képesség szintje, amit az a tény igazol, hogy a hét ember beszámolt a csoportnak, s közös munkájuk eredményeként megépült egy foci pályája.

- Megváltoztak az emberek közti kapcsolatok: ennek bizonyítékát a csoporttagok válasza adják, melyek szerint korábban csak látásból ismerték egymást. Köszönhetően a közös tevékenységeknek, mára barátokká váltak, rendszeresen találkoznak, s a közösségi munkás azt is megfigyelte, hogy a csoporttagok hetente legalább egyszer családjukkal is kimennek a foci pályára, s együtt töltik az időt.

A személyes fejlődés vonatkozásában:

- A foci pályát szervezők egyike elmondta a közösségi munkásnak, hogy ez a projekt nagyon fontos volt számára, mert elkezdett hinni abban, hogy vannak dolgok, amik ténylegesen megvalósíthatóak; mostanáig azt gondolta, hogy ő haszontalan, s emiatt nem is keresett munkát, most azonban valószínűleg meg fogja ezt próbálni.

Röviden összefoglalva, a közösségfejlesztésben az értékelés:

- az adott közösségben a közösségi munkás/fejlesztő által megvalósított tevékenységek/beavatkozások eredményeként történő változások mérésére szolgál;
- az adatok gyűjtésének és elemzésének strukturált terve, a közösségi munka minden fázisában (az első lépéstől az utolsóig);
- a tapasztalatokból való tanulás egyik platformja;
- megmutatja a változás folyamatában való előrehaladást;
- igazolja, hogy a megvalósított tevékenységeknek volt-e értelmük, reflektáltak-e a lakosság szükségleteire;
- lehetővé teszi a megvalósított tevékenységek erősségeinek és gyengeségeinek elemzését;
- alapot ad a jövőbeni munkához;
- bemutatja a megvalósítás költségeit és a felhasznált erőforrásokat;
- dokumentációt biztosít a közösségfejlesztő/közösségi munkás tevékenységeinek konkrét eredményeiről, hatásosságáról és hatékonyságáról.